

Självvärdering officersprogrammet

Utbildning

Fristående kurs/program: Officersprogrammet

Programansvarig/ämnesrådsordförande/annan

Ingemar Gustafsson

Är utbildningen en uppdragsutbildning?

Majoriteten av de som genomför officersprogrammet gör det som studenter antagna vid Försvarshögskolan (FHS), men det förekommer även deltagare från Försvarsmakten som genomför hela eller delar av programmet. Genom Försvarsmaktens (FM) utveckling av "Flera vägar in" koncept kommer andelen som genomför delar av programmet som uppdragsutbildning att bli fler.

Sammanfattning

Denna värdering är utarbetad med underlag från PL OP, Ledarskap och Militärteknik. Krigsvetenskap har på grund av resursbrist inte kunnat bidra i önskvärd omfattning.

OP har fler behörighetskrav än andra högskoleutbildningar vilket begränsar basen som kan söka programmet. De som antas till programmet slutför nästan till 100 % utbildning varför genomströmningen är hög.

Utbildningen är en yrkesutbildning mot en monopolarbetsgivare, Försvarsmakten, vilket gör att denne bör ha en påverkan på utbildningens innehåll.

Utbildningen, anses av studenterna, hålla en låg svårighetsgrad och möjligheten att själv planera och ta ansvar för studierna påverkas negativt av det stora antalet lektioner och Försvarsmaktens krav på hög närvaro i sidoverksamhet. Detta är särskilt märkbart vid den del av utbildningen som är förlagd till Försvarsmaktens skolor/centra.

Utbildningsdiskussioner har visat att en enhetlig officersutbildning inte är möjlig, eller ens eftersträvärd. Skillnaderna mellan försvarsgrenarnas behov påverkar hur programmet behöver utformas. Utbildningen av officerare skulle tjäna på att bättre anpassas för att möta både de akademiska kraven och professionens krav och behov.

Datum
2018-04-19

FHS och FM skolors läraryrsörjning med akademiskt skolade officerare måste säkerställas så att professionen får ett genomslag och att tillräcklig hög kvalitet i utbildningen kan nås.

Förslag på åtgärder:

- Tillsammans med FM överse nuvarande programdesign inklusive FM-tid
- Säkerställ och utveckla den högskolemässiga kompetensen hos de militära lärarna
- Utveckla kvalitetsprocessen för att säkerställa att det bättre går att mäta om studenterna når examensmålen

Datum
2018-04-19

Gemensamma frågor för samtliga utbildningar

Inledning

Officersprogrammet (OP) är en treårig högskoleutbildning om 180hp, som leder fram till en yrkesexamen på grundnivå. Programmet har idag tre inriktningar; Krigsvetenskaplig, Nautisk och Militärteknisk. Programmet har genomgått stora förändringar för att förstärka den ämnesmässiga vetenskapliga fördjupningen, men att få till balansen mellan bredd och djup för att tillgodose både akademins krav och professionens behov är utmanande. Ett särdrag som starkt skiljer Officersutbildningen från de flesta andra högskoleutbildningar i Sverige är att studenterna på OP parallellt med sina studier på FHS också bedriver utbildning inom FM regi på Militärhögskolan Karlberg (MHS K). Det gör att två myndigheter; FHS och FM har delat ansvar för utbildningen och där FHS ansvarar för den poänggivande utbildningen på Officersprogrammet som leder fram till yrkesexamen.

Med söktrycket som analysverktyg

- *Hur reflekterar ni kring söktrycket? Nivå/könsfördelning mm*

OP har fler behörighetskrav än andra högskoleutbildningar vilket begränsar antalet som är behöriga till utbildningen. Ett utmärkande behörighetskrav är att den sökande ska ha genomfört någon form av militär grundutbildning med godkänt resultat. Ett annat att den sökande ska uppfylla kraven för Pluton-/Kompanibefäl kategorin vilket sammantaget ca 10 % av den manliga befolkningen ur en ålderskull gör (baserat på data från Värnpliktsverket). Statistik för den kvinnliga delen av befolkningen saknas. Det har lett till att antalet behöriga är begränsat till det antal med befälsskattning som FM ger eller har givit en militär grundutbildning. Även om detta antal enligt regeringsbeslut kommer att öka de närmaste åren är nivåerna fortfarande låga i ett historiskt perspektiv. Om antal som genomför grundlagd militär utbildning ökar kommer det att vara positivt för det potentiella söktrycket till OP.

Officersyrket är historiskt ett starkt mansdominerat yrke vilket är ett faktum som tar tid att förändra. Sedan början av 1980-talet har FM försökt att öka intresset bland kvinnor utan att helt nå upp till målsättningen. Försvarshögskolan eftersträvar att attrahera fler kvinnor till programmet för att bland annat möta viljan från den framtida arbetsgivaren. FM ambition är att öka andelen kvinnliga officerare till internationellt jämförbara nivåer. För närvarande finns det en obalans som är problematisk om än inte alarmerande, vare sig när det gäller de sökande eller de registrerade. Marknadsföring i utbildningskataloger och deltagande i studentmässor etcetera har konsekvent varit inkluderande till exempel ifråga om porträttering. Detsamma gäller för FM reklamkampanjer, vilket kan ha bidragit till att andelen kvinnor som söker och genomför programmet stadigt ökar.

Datum
2018-04-19

Under de sista åren före det att värnpliktsutbildningen upphörde var det fler antal sökande till OP än vad det är idag. Till OP 09-12 var det 625 sökande och till OP 10-13 var det 753 sökande, detta ska jämföras med de senare årens antal sökande som pendlat kring 500 årligen (Tabell 1). Det är främst två faktorer som bedöms ha påverkat att antalet sökande var fler fram till och med 2010. Den ena är att programledningen för OP besökte FM förband och informerade alla värnpliktiga om programmet. Den andra faktorn är att antalet som genomförde grundläggande militär utbildning varje år var dubbelt så många som idag.

Från 2011 gick antalet ansökningar till OP ner tre år i rad, från 454 ansökningar 2011 till 313 ansökningar 2013. Under denna period hade FM fokus på att rekrytera specialistofficerare och att anställa soldater till insatsförsvaret. Rekrytering till OP prioriterades inte under denna period.

Från 2014 vände antalet ansökningar upp, vilket främst bedöms bero på att möjligheten till en digital ansökan infördes vilket underlättade sökningsförfarandet till OP och att förbanden blev medvetna om underrekryteringen till OP. Nackdelen med att ansökningsförfarandet till programmet förenklades var att det inkom många ansökningar från individer som inte var behöriga till programmet. Av 601 ansökningar 2014 var det 180 som saknade behörighet till högskolan eller erforderlig militär grundutbildning.

Tabell 1 visar att från 2015 har antalet ansökningar till OP varit på samma nivå medan antalet som påbörjat utbildningen ökat något för varje år.

Årsklass	Antal sökande	Varav kvinnor	Behöriga	Påbörjade OP	Varav kvinnor
OP 15-18	497	63 (12,7%)	142 (28,6%)	105	15 (14,3%)
OP 16-19	462	59 (12,8%)	144 (31,2%)	118	16 (13,6%)
OP 17-20	507	90 (17,8%)	165 (32,5%)	132	23 (17,4%)

Intresset för att genomföra naturvetenskapliga programmet på gymnasiet har under flera år varit sjunkande. Detta har medfört att antalet med denna bakgrund som valt att genomföra militär grundutbildning har minskat. Antalet sökande till den militärtekniska inriktningen vid OP har därför också varit låg under flera år. FM behov av officerare med teknisk kompetens tillgodoses inte med de numerärer som idag genomför denna inriktning på OP. I varje årsklass bör 15-18 studenter genomföra programmet med militärteknisk inriktning. FM måste i dialog med FHS arbeta fram anvisning till studieinriktning som tillgodoser behovet av officerare med militärteknisk kompetens.

Datum
2018-04-19

- *Vilka eventuella åtgärder har vidtagits/planeras för att komma till rätta med eventuella svårigheter?*

Med ett mindre antal som påbörjar programmet än vad FM faktiska behov är (på grund av avgångar) har lärosätet under flera år tvingats hitta nya sätt och vägar att göra utbildningen känd och attraktiv, samt att bibehålla intresset bland de sökande fram till programstart. För att öka antalet sökande till OP och motverka avhopp i antagningsprocessen genomför FHS i samarbete med FM ett forskningsprojekt som kallas *Metodutveckling effektivare rekrytering av särskilda målgrupper*. Projektet syftar till att identifiera brister i rekryteringen och utveckla effektiva åtgärder för att behålla de sökande genom hela processen intill utbildningen påbörjas. Projektet har visat att ett av de effektivaste sätten att behålla intresset hos de sökande är att etablera kontakt med dem i ett tidigt skede och sedan bibehålla kontakten intill programstart.

FHS i samverkan med FM genomför särskilda insatser för att rekrytera fler kvinnor till OP. I information och underlag om utbildningen tas det hänsyn till att den ska främja rekryteringen av kvinnor. Vid antagningen till OP 17-20 var det 23 kvinnor som påbörjade utbildningen, vilket är det största antalet antagna kvinnor sedan den allmänna värnplikten avskaffades. En avgörande faktor för att få fler kvinnor att bli intresserade av OP är att fler kvinnor genomför grundläggande militärt grundutbildning (GMU). Antalet kvinnor som genomför GMU speglar antalet kvinnor som antas till OP. Under det sista värnpliktsåret 2010/2011 var det rekordmånga kvinnor som genomförde värnplikten. Detta återspeglades i antalet ansökningar och antagna kvinnor till OP 2011 då 22,5% av de antagna till programmet var kvinnor. Vidare har det visat sig att kvinnor som söker OP i större utsträckning är män fullföljer hela antagningsprocessen och startar utbildningen.

Den första kontakten som lärosätet tar med den sökande efter att ansökan inkommit är genom e-post med information om antagningsprocessen till programmet. Nästa steg är att en student ringer upp den sökande inför testerna på Rekryteringsmyndigheten. Samtalet syftar till att fånga upp frågor och funderingar kring utbildningen och antagningen, men också att uppmana den sökande att fullfölja sin ansökan och genomföra testerna. Den sista aktiva åtgärden genomfördes fram till förra året av den blivande plutonchefen när antagningsbeskeden skickats ut. Denne ringer upp den antagne och gratulerar till platsen och svarar på frågor om programmet och campuslivet på Karlberg. Samtalet syftar i första hand till att få den som blivit antagen till att ta det sista steget och tacka ja till sin plats på OP. En utveckling i antagningsprocessen från tidigare år är att det från och med årets antagning (inför terminsstart hösten 2018) är studenter som kommer genomföra även den här andra telefonuppföljningen.

Datum
2018-04-19

Med genomströmning som analysverktyg

- *Hur reflekterar ni kring utbildningens genomströmning? Nivå/könsfördelning mm.*

Genomströmningen för programmet, liksom på andra militära utbildningar, har alltid varit hög om man utgår från hur många som avslutat utbildningen i förhållande till hur många som påbörjat. Om genomströmning utgår från andelen som avslutat och begärt ut examensbevis i förhållande till antalet som påbörjat utbildningen sjunker siffrorna för genomströmningen på OP avsevärt. Hög genomströmning/hög andel som avslutar programmet är naturligtvis glädjande, men det får inte ske på bekostnad av utbildningens kvalitet. Skälen till den höga genomströmningen bedöms bero på flera orsaker. Bland annat låg svårighetsgrad på examinationer, mycket handledartid, förekomst av aktivt deltagande som examinationsform (gruppexamination) samt att det inom det militära utbildningssystemet finns en tradition av att alla ska bli godkända. Det finns därför anledning att tro att det i vissa fall kan ha förekommit så kallad "målbogsering" från i första hand militära lärare som vill organisationen väl, detta då vakanssituationen och stora framtida pensionsavgångar kan komma att bli problematiskt för FM. Studenterna måste självklart klara samtliga kurser på programmet med godkänt resultat för att erhålla sitt examensbevis och de nya och tydligare formulerade betygsriterierna avseende bland annat kursen i det självständiga arbetet borgar för en högre standard och bättre kvalitet jämfört med vad tidigare formulerade betygsriterier gjorde och tjänar därvidlag även som stöd för examinerande lärare på ett bättre sätt.

Det visade sig i den granskning som Universitetskansler ämbetet (UKÄ) genomförde av programmet 2014, att bland annat de självständiga arbetena inte höll en tillräckligt hög kvalitet. Låg kvalitet eller lågt ställda krav på självständiga arbeten och andra kurser bidrar till oförtjänt hög genomströmning. I de programvärderingar som programledningen genomför uppger studenterna att de anser att kurserna, med några få undantag, generellt sätt håller låg nivå.

Åtgärder har vidtagits för att komma tillrätta med dessa problem, men resultatet kan i vissa fall ännu inte verifierats eftersom dessa förändringar inarbetades i utbildningsplanen från och med OP 15-18. Svårast att visa på är om en förändring har skett när det gäller i de självständiga arbetena då den första årsklassen som genomför den nya utbildningsplanen ännu inte har slutfört dessa och tagit examen.

En stor del av de militära lärare som verkar inom programmet saknar ofta egen erfarenhet av studier på högskolenivå, varför det kan antas att förståelsen för de krav på studentens egenansvar som högskolan ställer ibland är lägre. Den högskolepedagogiska utbildningen som ges av FHS för bland annat lärare vid OP, samt de samordningsdagar som programledningen årligen genomför syftar till att sprida kunskap om och förståelse för hur högskoleutbildning bedrivs och i vissa fall skiljer sig från traditionell militär utbildning.

Datum
2018-04-19

Den införda så kallade tvåhandsfattningen med en akademiskt skolad (dispute-rad) lärare i samarbete med en lärare som företräder professionen är ytterligare ett exempel på en åtgärd som införts för att säkerställa en hög utbildningskvalitet.

För att höja kvaliteten på de självständiga arbetena har förändringar skett i kurser ingående i utbildningsplanen från och med OP 15-18. För att stärka den vetenskapliga progressionen i programmet har fler metod- och uppsatskurser införts. Därutöver har ett förtydligande av betygskriterier för att uppnå betyg G eller VG inarbetats i kursplanerna. Av årsklassen OP 14-17 som är den senaste som tagit examen är 93 % av studenterna godkända i det självständiga arbetet efter komplettering. Av dessa uppnådde 26 % resultatet VG. 72 % av de studenter som påbörjade utbildningsomgång OP 14-17 fullföljde den på avsedd tid, vilket är en förbättring jämfört med årsklassen OP 13-16 där det var 66 % som fullföljde programmet på avsedd tid. De studenter som påbörjat utbildningen 2014 men inte tog examen inom stipulerad tid har efter examen haft möjligheter att komplettera SA. Det slutliga resultatet har därmed kunnat korrigeras till 88 %.

- *Finns det några moment som utmärker sig såväl positivt som negativt?*

I utvärderingar har framkommit synpunkter på att kurser inom programmet håller låg akademisk nivå och att examinationer upplevs som enkla vilket kan bidra till en hög genomströmning. Det har ifrågasatts hur till exempel de taktiska tillämpningskurserna, där studentens samlade kunskaper och färdigheter sätts på prov i en kontext där även förhållning och värderingsförmågan prövas, kan examineras endast genom deltagande och där samtliga studenter erhållit betyg G. Med anledning av detta är en översyn av betygskriterierna initierad och kan komma att påverka programmets genomströmning negativt men samtidigt påverka utbildningskvaliteten i positiv riktning.

Målsättningen med de åtgärder som fördes in i samband med utvecklingen av ny utbildningsplan och nya kursplaner var att öka den akademiska kvaliteten och svårighetsgraden i utbildningen och skapa en röd tråd mellan innehåll, lärandemoment och examinationsform. Hur väl detta har lyckats kan analyseras när den första årsklassen examinerats på samtliga kurser enligt utbildningsplanen för OP 15-18.

OP är en chefsutbildning där studenterna under utbildningen ska utveckla förmåga att leda människor och verksamhet i en militär kontext. Krigsvetenskap med taktik utgör kunskapsbasen för att leda förband i strid och tillämpningsövningarna i krigsvetenskap utgör ett positivt inslag för professionen. Tillämpningsövningarna återfinns på samtliga tre nivåer (grund, fortsättning och påbyggnad). Där får studenterna visa på en gradvis breddning och fördjupning i militärt kun-

Datum
2018-04-19

nande i såväl krigsvetenskap som breddningsämnen. Den taktiska tillämpningskursen som föregår VFU behandlar bland annat funktionernas (=VFU-inriktningarnas) betydelse för striden och ses som positiva moment.

Ledarskapsutbildningen, som hanterar metoder för hur individer ska ledas, varierar över de sex terminer. Under termin 1 och 2 genomförs två grundkurser om vardera 7,5hp. Under termin 4-5 genomförs en ledarskapskurs om 15hp. Ledarskap återkommer även vid praktiska övningar och taktiska tillämpningskurser. Det går att följa studentens utveckling och förväntningar i ämnet ledarskap. I de inledande terminerna är förväntningarna ganska höga på att få utöva ledarskap i praktiken. Därför blir moment av praktisk karaktär också något som studenterna beskriver som positivt. Studenterna ser även positivt på konceptutbildning Utveckling Grupp Ledare (UGL).

- *Görs en systematisk uppföljning av genomströmningen på kursmoment-, grupp- respektive individnivå som grund för kursutveckling och stödåtgärder?*

I grunden är OP ett stabilt program avseende genomströmning vilket gör att behovet systematisk uppföljning på kursnivå är lågt. De få studenter som tillkommer och slutar kan bedömas från fall till fall utan behov av djupare systematisering.

Utbildningen är upplagd med förutsättningen att förkunskapskraven är uppfyllda före kursstart. Utifrån ett ämnesperspektiv kan det dock konstateras att de reella förkunskaperna i ett flertal fall inte stämmer överens med de formellt ställda kraven. Särskilt gäller detta det militärtekniska ämnet. Det genomförs kontinuerlig uppföljning av studenternas resultat, men det avsätts normalt inga resurser för att bedriva organiserad stödjande undervisning. FHS har föreslagit för FM att i likhet med andra högskolor genomför studieförebyggande åtgärder med repetitionsutbildning i matematik innan kurserna i militärteknik påbörjas.

- *Förekommer stora avhopp och görs någon analys av dem samt vidtas åtgärder för att minska avhoppet?*

OP utmärker sig positivt avseende avhopp, då endast enstaka studenter registreras som avhoppade varje år. Ca 10% söker av olika anledningar studieuppehåll varje år. Vanligaste orsaken till studieuppehållen är bristande studieresultat, där förkunskapskrav för kurser inte medger att studenten kan påbörja/examineras på nästkommande kurs. I stället söker de studieuppehåll och kompletterar sina studier innan dessa i vissa fall återupptas igen. Ett antal av de som söker studieuppehåll förefaller inte återuppta sina studier, varför dessa kan misstänkas vara avhopp och det är därför svårt att fastställa någon exakt siffra på avhopp.

Datum
2018-04-19

Under programmets första år var avhoppet något större än vad de varit på senare år. Orsaken till detta bedöms främst härröra från den förändrade rekryteringsprocessen. En tydligare information om programmets innehåll, samt införandet av lämplighetsbedömning i rekryteringsprocessen, kan ha bidragit till färre avhopp. Tillgänglig statistik visar inte att det underrepresenterade könet har ett procentuellt större antal avhopp eller studieuppehåll, snarare tvärtom.

Studieavbrotten/studieuppehållen sker i huvudsak under introduktionsterminen. Skälen har inte djupare analyserats och går förmodligen att finna i flera orsaker. Till exempel att de blivande studenterna på OP kommit in på andra utbildningar som passar dem bättre, att de inte funnit att utbildningen motsvarat deras förväntningar, eller att akademiska studier inte var något för dem.

Efter introduktionsterminen sker studieuppehållen i huvudsak i skiftet mellan grund- och fortsättningskursnivån i slutet av termin 2 och innan utbildningen på FM skolor påbörjas i termin 4. Anledningen bedöms vara kopplad till de förkunskapskrav som finns inom programmet. Under de två terminerna på FM skolor sker nästan inga studieavbrott/studieuppehåll, men inom dessa terminer förekommer heller inga förkunskapskrav mellan kurserna. Studenter som klarat sig fram till och med termin 5 med godkänt studieresultat söker vanligen inte studieuppehåll (Tabell 2).

Tabell 2. Antal registrerade studenter på Officersprogrammet per termin och årsklass. M=män, K=kvinnor.

Officersprogram	Antal reg. T1 (M/K)	Antal reg. T2 (M/K)	Antal reg. T3 (M/K)	Antal reg. T4 (M/K)	Antal reg. T5 (M/K)	Antal reg. T6 (M/K)
OP 13-16	84/11	77/11	74/11	69/11	66/11	63/11
OP 14-17	94/18	91/17	89/17	85/17	84/17	81/17
OP 15-18	105/15	97/15	96/15	93/15	92/15	
OP 16-19	102/16	101/16	98/16			
OP 17-20	109/23					

- *Har ni vidtagit åtgärder för att påverka/förbättra genomströmningen? Beskriv dessa.*

Andelen studenter med examen från OP som tagit ut examensbevis är relativt få. Trots programledningens upprepade uppmaningar att ta ut ett examensbevis är motivationen för detta låg, vilket bedöms bero på att de får sin anställning i FM utan att behöva uppvisa ett sådant.

Datum
2018-04-19

För närvarande finns ingen uppföljning över vilken årsklass studenterna som tar ut examensbevis tillhör. Tabell 3 nedan visar uttagna examensbevis för respektive år oavsett årsklass. Statistik över genomströmningen på programmet (det vill säga andelen som avslutat studierna jämfört med andelen som påbörjat studierna) har sedan programmets start varit hög, men har på senare år något sjunkit (Tabell 3). De åtgärder som vidtagits för att höja kvaliteten i utbildningen bedöms ha bidragit till en minskad genomströmning.

Tabell 3. Genomströmning på OP de senaste fem åren. Högra kolumnen anger hur många studenter som tagit ut examensbevis respektive år, *gäller 2017 fram till och med 2017-11-01.

Officersprogram	Påbörjat	Avslutat	Genomströmning	Examensbevis från Ladok
OP 10-13	108	107	99%	2013; 54
OP 11-14	106	100	94%	2014; 76
OP 12-15	93	83	89%	2015; 38
OP 13-16	95	74	78%	2016; 26
OP 14-17	112	92	82%	2017*; 34

Arbetsmarknadsanknytning

- *Vilka yrkesförberedande inslag finns i utbildningen t.ex. studiebesök, gästföreläsare, och examination? Omfattning av yrkesförberedande inslag? Hur kvalitetssäkras dessa moment? Beskriv och ge exempel*

Mot bakgrund av att programmet ger en yrkesexamen bör all undervisning ses som yrkesförberedande i någon form. Utbildningen innehåller därför flera yrkesförberedande inslag såsom studiebesök, gästföreläsare, olika typer av applex, fältövningar, spel, laborationer och syntesövningar som vidgar studentens förståelse för att kunna verka som officer inom ofta komplexa miljöer och sammanhang. OP nuvarande upplägg, med två terminer som läses på någon av FM skolor som verksamhetsförlagd utbildning (VFU), ger möjlighet till mer praktiska utbildning och syftar till att studenterna ska få möjlighet att lära sig mer om den specifika inriktning inom vilken de senare inledningsvis ska tjänstgöra.

Utbildningen har mycket hög grad av yrkesförberedande inslag. Återkoppling till den militära professionen sker genom föreläsare från FM, praktiska övningar med verklighetstroga exempel och litteratur med exempel från militär praktik. Dessa inslag kvalitetssäkras främst genom att utforska och synliggöra kopplingar till aktuell kurslitteratur. Den utforskande aspekten kan utgöras av att det först presenteras en fallstudie eller ett scenario. Därefter genomförs individuell och

Datum
2018-04-19

gruppbaserad reflektion över aktuell händelse. Slutligen kopplas det till kurslitteraturen genom föreläsningar och seminarium. Att synliggöra dessa kopplingar sker även genom examination av olika lärandemål.

- *Hur uppfattar studenterna utbildningens användbarhet för arbetsmarknad?*

Utbildningen leder till anställning hos en monopolarbetsgivare, FM. En klar majoritet av de studenter som avslutade programmet 2017 besvarade i en programvärderingsenkät en snarlik fråga avsedd att mäta studenternas syn på sin utbildning (svarsfrekvens 89%). Av dessa instämde 85% helt eller delvis i påståendet att utbildningen hade hjälpt dem att utveckla för yrkeslivet värdefulla kunskaper, färdigheter och förmågor. Hälften av de studerande (51 %) anser att utbildningen har haft en tydlig arbetslivsanknytning och bland kommentarerna framhålls att studenterna har lättare att se denna koppling under VFU-skedet.

Studenterna och studentinflytande

- *Hur ser studentgruppen ut och hur fungerar den?*

I förhållande till andra universitet och högskolor är FHS en liten högskola med en homogen studentgrupp, vilket möjligtvis bidrar till att gruppen fungerar väl. Att studera vid OP innebär dessutom att studenterna bor, äter, tränar och umgås tillsammans på campus Karlberg vilket gör att det finns förutsättningar för att studenterna lär känna varandra väl. De relativt små klasserna stimulerar och medverkar till ett aktivt deltagande under föreläsningar och seminarier.

- *Hur har studenterna varit delaktiga/haft inflytande på utbildningen?*
- *På vilket sätt har studentinflytandet inom utbildningen varit tillfredsställande?*

Genom utsedda studentrepresentanter har studenterna tagit del av och kunnat påverka aktuella kursbeskrivningar och scheman. Studenterna har vidare genom OP-sektionen i FHS studentkår haft representation i Programsamordningsmöten och Programråd. Dessa möten behandlar bland annat programmets kvalitetssäkring, bevakar dess strategiska utveckling i relation till omvärldsutvecklingen samt diskuterar programmets pedagogiska utveckling. Studentkåren har vidare representation i FHS styrelse, rektors ledningsgrupp, FoUN och olika ämnesråd vid skolan.

Programledningen genomför sedan vårterminen 2017 även Kurssamordningsmöten i syfte att samordna utbildningen avseende stöd samt för att minska friktionen som kan uppstå mellan programtid och försvarsmaktstid. Även i dessa möten är studenterna representerade. Utbildningens innehåll är ett område som

Datum
2018-04-19

studentkårens representanter sällan berör. Desto oftare återkopplar studentkåren på studieadministrativa frågor, såsom schemaläggning.

Studentinflytandearbetet under de två terminerna på FM skolor är ett utvecklingsområde där det skett positiva framsteg de senaste åren. Studentrepresentanterna vid FM skolor har utvecklat ett nätverk och organiserar och genomför årligen två konferenser där syftet är att diskutera VFU-relaterade frågor. Vid dessa möten är programledningen representerad.

Studenterna erbjuds möjligheten att påverka utvecklingen av utbildningen genom deltagande i kurs- och programvärderingar. Denna del av studentinflytandet tillvaratas oftast i begränsad omfattning av studenterna. Svarsfrekvensen på dessa enkäter varierar och det vore önskvärt med ett högre studentdeltagande för att kursansvariga och programansvarig ska kunna dra slutsatser och vidta nödvändiga utvecklingsåtgärder. Programledningen har med gott resultat utvecklat processen för att öka deltagandet på programvärderingarna. De senaste genomförda programvärderingarna har haft en svarsfrekvens på 76-94%.

Sammantaget ger det studenterna vid OP, från kurssamordningsmöte före kursstart till programvärdering efter genomförd utbildning samt genom deltagande i olika möten, goda möjligheter att påverka och utveckla sin utbildning.

- *Hur tillvaratas och återkopplas resultat från kursvärderingar och/eller programvärderingar? Finns någon systematik?*

Studenternas kursvärdering analyseras och bearbetas till en kursutvärdering av kursansvarig tillsammans studierektorn och de lärare som undervisat under kursen. Kursutvärderingen och utbildningens resultat föredras i respektive ämnesråd, där eventuella förslag om förändringar diskuteras. Kursutvärderingarna redovisas därefter för Programchefen vid programsamordningsmöte, där beslut om införande av eventuella föreslagna åtgärder tas. Förändringar arbetas in i nästkommande kursbeskrivning och redovisas där för studenterna.

Programvärderingarna som studenterna fyller i analyseras av programledningen tillsammans med ämnenas studierektorer, varpå programledningen skriver en programutvärdering, med förslag på åtgärder. Programutvärderingarna redovisas på programråd där eventuella åtgärder beslutas och förs in i programutvecklingsplanen av programchefen efter rekommendation från programrådet. Programutvärderingarna är presenterade på LMS.

- *Hur ges studenterna återkoppling på sina prestationer?*

I fråga om återkoppling av studieresultat till studenterna så sker det på lite olika sätt, beroende på kurs och examinationsform. Det normala är att salstentamina följs upp med en tentamensgenomgång, och att skriftliga examinationsuppgifter

Datum
2018-04-19

erhåller skriftliga och utvecklande kommentarer. Vid seminarium ges individuell muntlig feedback och vid vissa seminarier ges skriftlig feedback på inlämnade papper i samband med seminariet. Delgivning kan ske genom uppsatta listor eller genom mail.

- *Hur väl har utbildningen motsvarat studenternas förväntningar?*

En fråga om studenternas förväntan angående sin utbildning har tidigare funnits med i de enkätfrågor som ställts till studenterna i samband med de programvärderingar som genomförts. Programledningen har funnit att svaren till frågor av den karaktären har varit svårtolkade i den mening att frågan kan få ett högt betyg (förutsatt att förväntan och upplevelse överensstämmer med vartannat), samtidigt som den getts ett lågt betyg på nöjdhet. Frågan mätte således bara om utbildningen motsvarade förväntan och inte om utbildningen upplevts som bra. Nuvarande enkät har istället en fråga om hur nöjda studenterna är med sin utbildning som helhet och den har då fått ett gott omdöme. Studenterna har kommenterat att de anser att utbildningen är mer teoretisk och mindre praktisk än de förväntat. Information om utbildningen har på senare år tydliggjorts som en åtgärd för att om möjligt minska gapet mellan studenternas förväntningar och programmets målsättning och utbildningsupplägg. Vidare förväntar sig studenterna ett större inslag av ledarskap och utrymme för att öva chefskap än vad som ryms inom nuvarande utbildningsupplägg.

Lärarna

- *Hur stor andel av utbildningen utgörs av lärarledd undervisningstid¹?*

Inom programmet förekommer stor variation mellan olika typer av kurser. Det varierar från kursen självständigt arbete (SA) med låg andel lärarledd undervisning till grundkurser med ca 50-60 % och till FM skolor (VFU) med upp till 100%. Variationen uppstår baserad på kursernas olika inslag av praktiska moment och studenternas mognadsgrad. Schablonmässigt kan ett riktvärde om 50 % av utbildningstiden anses vara lärarledd.

- *Hur säkerställer ni att lärarna har relevant kompetens?*

Främst säkerställs lärarnas kompetens genom ett urval vid anställning. I samband med undervisning i kurser faller ansvaret tungt på kursansvarig och examinator att utbildningen genomförs av kompetenta lärare. Ofta handlar det om att flera

¹ Med lärarledd undervisningstid avses till exempel föreläsningar, seminarier, handledning, studiebesök, övningar under ledning av lärare, lärarledd examination (exempelvis seminarier) samt tentamensgenomgångar.

Datum
2018-04-19

lärare bidrar med sina kompetenser inom ramen för kursens olika moment/teman. För att säkerställa relevant kunskap har det så kallade samrådsförfarande med en för professionen förtrogen person (OF4) och en akademiskt skolad (disputerad) lärare införts i alla kurser. Vidare lånas föreläsare på en kurs in från andra myndigheter och andra institutioner. Utöver urval sker även intern kompetensutveckling genom samordningsmöten, till exempel inför ett seminarium med flera seminarieledare, lärarutbildning, inläsning av aktuell forskning samt deltagande i ämnesrelaterade forum och nätverk. Samtliga lärare genomför Hped 1 och i vissa fall Hped 2. Samtliga examinatorer vid OP ska ha genomfört Hped 2.

- *På vilket sätt har studenterna tillgång till de läranderesurser samt det stöd som behövs för att ge förutsättningar för att framgångsrikt kunna genomföra sina studier?*

Studenterna vid OP har tillgång till olika läranderesurser och stöd. Vid Anna Lindh Biblioteket (ALB) finns dels IT-pedagoger att tillgå. Det finns programvaror som ALB tillhandahåller till exempel för personer med dyslexi. Vidare finns tillgång till studievägledare som kan utfärda intyg som berättigar till utökad handledning vid uppsatsskrivande eller förlängd skrivtid vid examination. Studievägledaren kan också ordna med mentorer, i form av andra studenter, för personer som behöver hjälp med att strukturera sina studier. Alla registrerade studenter har tillgång till LMS och ALB:s utbud av litteratur och databaser. Därutöver är de campuslicenser som ALB har i form av stödprogram för personer med funktionsvariationer även tillgängliga för studenterna.

Pedagogik

- *Hur stor andel av lärarna har genomgått pedagogisk kompetensutveckling? Könsfördelning och beskrivning av gruppen. Råder det balans/obalans? Kommentera.*

Samtliga lärare som verkar inom OP i ämnena ledarskap och militärteknik har genomfört kursen Hped 1.

Det råder stor obalans i fördelningen mellan kvinnor och män i lärarkadrarna till nackdel för andelen kvinnor.

- *Hur tillgodoses lärarnas möjlighet till pedagogisk kompetensutveckling?*

Den pedagogiska kompetensnivån är hög bland ledarskapslärarna. Seniora lärare initierar dessutom ständigt diskussionen om utbildningsmetoder och pedagogiskt upplägg av utbildning och kurser. Inom ledarskapsavdelningen finns en artikulerad pedagogisk idé som är spridd bland lärare och forskare.

Datum
2018-04-19

Samtliga lärare har minst 40 h årlig kompetensutveckling planerad som helt eller delvis kan användas till pedagogisk utveckling.

- *Vilka olika pedagogiska metoder används i utbildningen?*

Utbildningen är delad mellan en teoretiskt inriktad högskoleförlagd del, och en något mer praktiskt inriktad VFU. I den förstnämnda delen används huvudsakligen traditionella högskolemetoder såsom föreläsningar, seminarier, grupparbeten, skriv- och inlämningsuppgifter, och enskilda studier.

Under VFU sker utbildningen till största delen genom studentaktiva metoder såsom applex, fältövningar, problemlösning och utförande av olika praktiska moment med tillhörande handledning. Studenterna planerar, genomför och utvärderar själva olika övningar och arbetsmoment. Löpande under den VFU får studenterna handledning och personlig feedback i relation till de olika lärandemålen. Under VFU genomför studenterna också olika, mer eller mindre stora skrivuppgifter där de ska reflektera över praktiska erfarenheter med hjälp av olika teorier och akademiska texter.

Dagens utbildningsupplägg medger inte ren praktik vid förband, vilket är något som påtalats som en brist i gjorda VFU-utredning. Praktikfrågan ingår som en punkt under Programdesign i det genomlysningsarbetet och skrivandet av Rapporten för OP fortsatta utveckling som är under framtagande.

- *Hur tillgodoses studenters olika behov?*

Genom att utbildningsmetoderna varieras. Den huvudsakliga metoden är litteraturstudier. Det kompletteras med gruppuppgifter som avser att bearbeta litteraturen och göra den tillgänglig för alla. Seminarieformen är också flitigt använd som metod för att stämma av, pröva och utveckla kunskap. Även inslaget av tillämpningskurser och andra praktiska delar tillgodoser de olika pedagogiska behoven. Exempel på mer praktiska inslag är applex, fältövningar, spel, laborationer och syntesövningar som syftar till att vidga studenternas förståelse för att kunna verka som officer inom ofta komplexa miljöer och sammanhang. De praktiska momenten bidrar till att ge utbildningen en arbetsmarknadsanknytning.

- *Beskriv det stöd som finns (t.ex. tekniska och personella resurser etc.) för att kunna säkerställa lärarnas pedagogiska kompetensutveckling?*

Lärosätet tillhandahåller högskolepedagogiska kurser för lärarnas pedagogiska kompetensutveckling. Därutöver är möjligheterna begränsade. ALB:s IT-pedagoger kan bidra och vägleda lärarna i LMS möjligheter.

Datum
2018-04-19

Forskningsanknytning

- *Hur stor andel av lärarna är disputerade/odisputerade?*

En viktig del i forskningsanknytningen av utbildningen är tillgången på disputerade lärare. FHS är en ung högskola med få disputerade officerare. Därför måste under ett antal år framöver söka stöd från disputerade med annan bakgrund än den militära.

Vid den campusförlagda delen av utbildningen är fördelningen 35-40% disputerade lärare och 60-65% icke disputerade lärare beroende på ämne. FHS särskilda förordning ger möjlighet att anställa militära lärare och dessa besitter den professionskunskap som de disputerade ofta saknar. De flesta av de militära lärarna har en examen som motsvarar avancerad nivå.

Vid ledarskapsavdelningen har till exempel samtliga militära lärare akademisk kompetens motsvarande kandidatnivå. Dessa lärares "forskningsanknytning" är låg i ett akademiskt perspektiv medan den är hög i ett militärt kontextuellt perspektiv.

Under VFU är det nästan uteslutande bara examinatoren som är inblandad i utbildningen och antingen är disputerad eller har en examen på avancerad nivå.

I planen för Rektors beslut om åtgärder för kvalitetsutveckling av Officersprogrammet (FHS Ö 141/2013) framgår följande avseende strategisk kompetensförsörjning av OP (kompetensutveckling och rekrytering):

- C ISSL och C MVI ska med stöd av berörda ämnesråd och ämnesavdelningar kartlägga behov. Kompetensutvecklingsprogram tas fram därefter i samråd med MPL/PLOP
- inriktning att öka antalet disputerade lärare (officerare)
- utredning av lärarresurs vid VFU-skolor samt förslag till åtgärder för utveckling

Kartläggning och rekrytering mot en mer enhetlig akademisk lärar- och officerskår är påbörjad men fordrar ett långsiktigt perspektiv och tålamod. Hur måluppfyllnaden av disputerade lärare med militär bakgrund ser ut numerärt vid institutionerna idag jämfört med när beslut om åtgärd togs har inte programledningen uppgift på.

- *Ge exempel på hur ni knyter an till den senaste/mest relevanta forskningen i utbildningen.*

Forskningsanknytningen i ämnet krigsvetenskap utgörs av användandet av lämplig kurslitteratur, samt att de kursansvariga och undervisande lärarna i viss utsträckning utgörs av disputerad personal med förtrogenhet om forskningsfronten inom sina respektive fält.

Datum
2018-04-19

Under grundkurserna i ledarskap fångas bredden i forskningen upp genom urvalet av kurslitteratur med översiktliga sammanställningar. FHS genomför också egen forskning där resultaten integreras med relativ kort eftersläpning. Till det kompletteras litteraturen med aktuella forskningsartiklar. Till exempel har teorin om "Transformational Leadership" omsatts i en svensk modell benämnd "Utvecklande Ledarskap" (UL). Forskningen med UL har ständigt byggts på med relevanta fenomen för den militära professionen. Begrepp som; snabb tillit, destruktivt ledarskap, indirekt ledarskap, resillience med mera.

Inom de militärtekniska kurserna studeras exempel på nya vapen och skyddssystem som behandlar verkan och skydd. Mycket av informationen om militärtekniska system omfattas av en hög grad av sekretess. Detta ger utbildningen vissa begränsningar, men diskussioner kan alltid genomföras utifrån de generella naturlagarna. I relation till militära farkosters förmåga diskuteras det under föreläsningar kring betydelsen av signaturanpassning, obemannade system, modularitet med mera utifrån internationell forskning.

- *På vilket sätt (t.ex. progression) utvecklas studenternas förmåga att ta till sig relevant forskning?*

När det gäller en akademisk yrkesutbildning som OP måste utbildningen i enlighet med den av regeringen fastställda examensbeskrivningen sträcka sig över ett brett kunskaps- och verksamhetsområde samt omfatta betydande inslag av tillämpning och praktisk färdighetsträning. Det innebär att progressionen mot examensmålen blir en komplex balansakt mellan ämnesdjup och bredd för professionens bästa.

I samband med UKÄ granskning och underkännande av dåvarande OP, lades en stor vikt vid att i efterföljande arbete med att ta fram ny utbildningsplan för OP säkerställa den vetenskapliga progressionen. Hur väl det har lyckats, kan utläsas först efter att första utbildningsomgången genomfört hela programmet. Eventuella förändringar blir beroende på utfall.

Inom ramen för den huvudsakliga ämnesfördjupningen på vetenskaplig grund följer varje nivå, från grund- till påbyggnadskurser, en struktur om 1) teori/metod, 2) träning av analytisk förmåga, 3) stödkurser i ledarskap under påfrestande förhållanden (ledarskap), militärteknik och fysiskt stridsvärde samt 4) taktiska tillämpningskurser, inklusive fältövningar, muntliga stridsövningar och spel. Metod- och uppsatskurserna på fortsättnings- och påbyggnadsnivå utgör motorer för progressionen. När studenterna uppmuntras att själva reflektera över vad kunskap är och hur kunskap konstrueras, inte minst genom att själva driva mindre forskningsprojekt, så utvecklas förmågan att kritiskt förhålla sig till vetenskap generellt. Denna förmåga är viktig för att på ett meningsfullt sätt kunna diskutera problemställningar. Uppsatshandledningen (i synnerhet på påbyggnadsnivån) leder och uppmuntrar studenterna att själva söka den mest relevanta forskningen

Datum
2018-04-19

inom de områden de skriver, vilket är en viktig del i utbildningens forskningsanvändning.

Internationalisering

- *Vilka former av internationella perspektiv som utvecklar studenternas kompetens att verka i en globaliserad värld erbjuder utbildningen?*
- *Hur utbyts internationella erfarenheter inom utbildningen?*

Det internationella perspektivet är närvarande i utbildningen vid OP men har utvecklingspotential. Studerande ges begränsade möjligheter att interagera med utländska studenter i internationell kontext. I ledarskapskurserna används fallstudier med intresseväckande ledarskapskopplingar från olika kulturer och konfliktområden. I studiematerialet för de militärtekniska kurserna ingår bland annat frågor och jämförelser mellan svenska och utländska materielsystem. Vidare har OP kurser vanligen kurslitteratur på engelska, i något fall är all kurslitteratur på engelska.

Studenterna har möjligheter att genomföra det självständiga arbete (SA) vid något av de militära lärosäten som FHS samarbetar med inom Military Erasmus. De länder som samarbetet omfattar är Belgien, Frankrike, Litauen, Polen, Tjeckien och Österrike. Det finns vid lärosätet en uttalad vilja att öka antalet samarbetsländer vilket också skett under de senaste åren till en nivå som för tillfället är möjligt.

De studenter som väljer att skriva sitt SA utomlands får möjligheten att studera 60-90 dagar vid ett utländska lärosäte. Där får de svenska studenterna vissa möjligheter att interagera med de övriga studenterna. Hur stora denna möjlighet i realitet är varierar mellan de olika länderna. Men studenter får möta en annan kultur, såväl i en akademisk som i en militär kontext, som bidrar till den personliga utvecklingen. Mellan 10-15 studenter väljer årligen att skriva sitt SA utomlands. Men intresset för att skriva uppsatsen utomlands har varit vikande de senaste åren på grund av studenternas respekt för SA och fruktan att inte vara godkända i tid till anställningstidpunkten, vilken infaller omedelbart efter att programmet avslutats (en till två vecka senare).

En mindre grupp av studenter vid OP deltar årligen i en tävling i Folkrätt som genomförs i San Remo där de tävlar och ges möjligheter att interagera med studenter från olika delar av världen.

Varje år studerar 6-10 utländska studenter vid FHS där de antingen genomför en kurs eller skriver uppsats. Dessa studenter bor och ges möjlighet att interagera med de svenska studenterna på campus Karlberg. Det är den volym av utländska studenter som lärosätet idag har möjligheter och resurser att ta emot. Intresset från de utländska lärosätena är dock betydligt större än så. Dagens programde-

Datum
2018-04-19

sign ger studenterna vid OP begränsade möjligheter att genomföra kurser utomlands och interagera med utländska studenter på motsvarande nivå. Programmet kan i dess nuvarande design inte anses svara upp mot regeringens krav på en ökad internationalisering av utbildningarna vid de svenska universitet och högskolorna. Ett utökat utbyte med utländska militära lärosäten är ett strategiskt utvecklingsområde.

På programledningens initiativ har programrådet (PR) för OP rekommenderat programchefen att besluta om att två av programmets kurser även ska kunna ges på engelska för att möta intresset från utländska studenter samt ge de egna studenterna möjligheter till internationalisering på hemmaplan. De första genomförandena av dessa kurser kommer att ske under 2018.

Inom ramen för det utvecklingsarbete av OP som pågår vid programledningen ingår frågan om hur möjligheterna till en ökad internationalisering på OP ser ut samt hur en ny programdesign möjligen kan skapa förutsättningar för en internationell termin med valbara kurser.

Jämställdhet

- *Vilka reflektioner väcker söktrycket/genomströmningen? Urval av studenter?*

Söktrycket till utbildningen påverkas av antalet som är behöriga till utbildningen och begränsas av de behörighetskrav som gäller för antagning till OP. Här gäller samma antagningskrav oavsett kön och en utredning som pågår avser besvara om det är bra eller dåligt för kvinnor ur ett behörighetsperspektiv. Relevanta och rätt anpassade antagningskrav är en förutsättning för en lyckad rekrytering. Ett utmärkande behörighetskrav är att den sökande ska ha genomfört någon form av militär grundutbildning med godkänt resultat. Om antalet kvinnor som genomför grundläggande militär utbildning ökar bedöms det vara positivt för det potentiella söktrycket av kvinnor till OP.

Avseende genomströmningen på programmet visar statistik att kvinnor som påbörjat utbildningen har ett procentuellt färre antal avhopp eller studieuppehåll än männen.

- *Hur stor andel av lärarna är kvinnor och män i varje grupp? Råder det obalans? Vilka åtgärder har vidtagits för att förbättra obalansen?*

Det råder stor obalans avseende könsfördelning i lärarlagen. Det gäller framförallt bland militära lärare på programmet. Orsaken bedöms framförallt ligga i att Officersyrket historiskt sett är ett starkt mansdominerat yrke, vilket medför att rekryteringsbasen av kvinnliga militära lärare är starkt begränsad. Andelen kvinnor som sökt och klarat utbildningen har ökat, vilket på sikt potentiellt bidrar till att rekryteringsbasen för att anställa kvinnliga officerare som lärare ökar, men gäller bara förutsatt att kvinnorna stannar kvar inom sina befattningar i FM. Vid

Datum
2018-04-19

all rekrytering beaktas denna obalans och tidsfaktorn har här avgörande betydelse.

I viss utsträckning gäller detsamma även civila lärare, där en differens i intresse mellan könen tros skapa en obalans som påverkar rekryteringsbasen av kvinnliga lärare.

- *Hur säkerställs att kvinnor har en bra studiemiljö?* (Ny fråga tillförd i samband med Utbildningsutskottets möte 2018-05-22)

Programledningen OP uppfattar att frågan avser den psykosociala studiemiljön (jämställdhet, likabehandling, gruppdynamik, beroendeställning, rättvisa, inflytande etcetera) och besvarar således frågan utifrån endast detta perspektiv på studiemiljö.

Studenterna får i samband med programstart information om vilka resurser som skolan har till exempel avseende jämställdhetshandläggare och tillgång till både studenthälsa och försvarshälsa.

Frågor om jämställdhet och likabehandling ingår som obligatorisk fråga på kursvärderingar och hanteras där inom ämnenas ramar. Lärare och övrig personal på FHS erbjuds utbildning i jämställdhet och ämnet jämställdhet förs från skolläringen ibland upp på FHS personalgenomgångar med information och inbjudna föreläsare. Det ses av programledningen som viktigt att lärare är utbildade i jämställdhet och att dessa tydligt sätter gränser inom klassrummet om situationer mellan studenter uppstår, samt att lärare är observanta på det egna agerandet.

Inom ramen för ämnet ledarskap diskuteras bland annat etik och värderingar kopplade till ledarskap och att vara officer. Även FN resolution 1325 berörs i utbildningen.

Frågor om hur den psykosociala studiemiljön under FHS programtid är följs upp i programledningens Programvärderingar (tre per utbildningsomgång). I dessa mätningar syns inga skillnader mellan kön i svaren på ställda frågor om den psykosociala studiemiljön. Det är sällan det framkommer brister om den psykosociala studiemiljön och när det gör det handlar det ytterst sällan om kön. Vanligare är att studenten upplever en (könsneutral) beroendeställning till sin plutonchef vid MHS K. Höstens #metoo-rörelse och andra undersökningar visar dock att jargong, särbehandling, sexuella trakasserier förekommer i någon mån även bland studenterna på OP, men det mesta pekar på att det som omnämns på dessa ställen är kopplat till den försvarsmaktstid som löper parallellt med programmet. I de fall som studenterna uppger brister inom studiemiljön i OP programutvärderingsenkäter och som har koppling till kön och jämställdhet, uppger studenterna att händelsen har rapporterats vidare och omhändertagits enligt fastställda rutiner.

Datum
2018-04-19

Ett särdrag som starkt skiljer Officersutbildningen från de flesta andra högskoleutbildningar i Sverige är att studenterna på OP parallellt med sina studier på FHS också bedriver utbildning i en annan myndighets regi. För studenterna på OP innebär det att de parallell-läser en utbildning (Officer i den Militära Professionen, OiM) i FM regi på Militärhögskolan Karlberg (MHS K). Det gör att två myndigheter; FHS och FM har delat ansvar för officersutbildningen och där FHS ansvarar för den poänggivande utbildningen på Officersprogrammet. MHS K utbildar kadetterna bland annat inom militära färdigheter men även i jämställdhet och lika-behandling, etik och moral, inom ramen för FM värdegrundsarbete.

Mot bakgrund av den utbildning i jämställdhet som lärare vid FHS får och med det innehåll i utbildningen som finns idag samt med anledning av att programledningen inte fått några tydliga signaler om brister i kvinnliga studenters studiemiljö på OP i de utvärderingar som rör FHS programtid eller i samtal med studenter, finner inte programledningen att några ytterligare åtgärder avseende säkerställandet av kvinnliga studenters studiemiljö i nuläget behöver vidtagas. Frågan om den psykosociala studiemiljön kommer fortsättningsvis finnas med i programvärderingarna och följas upp för att fånga upp eventuella förändringar på området.

Hållbar utveckling

- *På vilket sätt säkerställer ni att utbildningen främjar en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.*

Högre studier ger generellt sätt ökade möjligheter till ett arbete, vilket verkar främjande på både ekonomisk och social välfärd. Den analytiska träningen och utvecklandet av ett kritiskt förhållningssätt inom högre utbildning bidrar till en intellektuell mognad, som ökar förutsättningarna för ett ansvarstagande i de miljöer som studenterna senare verkar i. Utbildningen på OP leder i mycket hög utsträckning till ett arbete som officer. Existensen av en officerskår med ansvar för personal och stora materiella resurser bidrar till stabilitet inom det egna samhället, nationen och dess närområde. Skickliga officerare bidrar därigenom på olika sätt till samhällets utveckling. Kontakten och förhållningssättet till underställd personal är viktiga komponenter för att synliggöra grundläggande värderingar. Ledarskapsämnet bidrar i utbildningen av officerare med kunskap om och förmåga inom bland annat etik, etiska ställningstaganden, beslutsfattning vid moraliska dilemman, studium av värderingar och normer, kommunikation och konflikthantering, som alla medverkar till en hållbar utveckling.

Hållbar utveckling operationaliseras på OP således som en del i utbildningen mot chefsutveckling, kopplat till examensmålen i förhållningssätt och värderingsförmåga, men även genom att utgöra en praktisk riktlinje för hur utbildningen ska planeras och genomföras. Begreppet förstås på OP som tre relaterade aspekter:

Datum
2018-04-19

Ekologisk hållbarhet innebär en medvetenhet och följsamhet mot de svenska miljömålen (se miljömål.se). Detta för att i vardagen minska negativ miljöpåverkan på lång och kort sikt och i utbildningen främja ett miljömedvetet förhållningssätt som militära chefer.

Social hållbarhet riktar uppmärksamheten till individens välbefinnande bl.a. genom utövandet av ett ledarskap som aktivt främjar rättvisa, tillit, jämställdhet, uppmärksammandet av särskilda behov samt ändamålsenliga och långsiktiga arbets- och studievillkor. Social hållbarhet bidrar således till en bra arbetsmiljö som ger individen förutsättningar att skapa en god meningsfull balans i arbetslivet samt mellan arbete och fritid.

Ekonomisk hållbarhet betyder här att anta en omdömesgill hushållning med skattemedel för att uppnå syftet med programmet och att genom ekonomisk styrning av utbildningen främja samarbete över organisationsgränser.

Särskilda frågor för programmet/ämnet

1. Beskriv hur denna självvärdering är framtagen och förankrad

För att ge en rättvisande bild av programmet i en självvärdering krävs ett stort engagemang även från de ämnen som bidrar till utbildningen. Programledningen har begränsad insyn i frågor kring lärarförsörjning, kompetensutveckling, pedagogik och så vidare. Denna självvärdering är framtaget av programledningen med begränsat bidrag från institutionerna. Krigsvetenskapsämnet har inte bidragit. Hur bidragen till självvärderingen är framtagna och förankrade inom respektive ämne har inte programledningen kännedom om med undantag för ämnet militärteknik. Avdelningen för ledningsvetenskap och militärteknik (ALM) har diskuterat och förankrat underlaget vid ämnesrådets ordinarie möten. Redovisade siffror kommer från befintlig statistik och nyckeltal hämtat ur exempelvis tertialrapport och årsredovisningar. Delar av övrigt underlag har inhämtats ur redan framtagna rapporter och dokument. Självvärderingen har presenterats och diskuterats med Programråd OP samt Chefen för Militära programledningen, synpunkter från dessa har inarbetats i detta underlag.

2. Vilka långsiktiga förändringar ser ni framför er i programmet?

Dagens fragmenterade utbildningsdesign är onödigt komplicerad och stora administrativa resurser behöver avdelas för samordning så att utbildningen kan genomföras utan kvalitetsmässiga friktioner. Det finns en utmaning även för stu-

Datum
2018-04-19

denterna att de som heltidsstudenter vid OP parallellt genomför annan utbildning i FM regi. Kvalitetssäkringen av utbildningen utmanas ständigt av inflytelser som inte bidrar till bättre utbildning eller högre utbildningskvalitet.

Det stora antalet kurser inom programmet bidrar till att försvåra upprätthållandet av en hög kvalitetssäkring. Färre och mer omfattande kurser skulle dels ge kursansvariga bättre möjligheter i metod- och examinations val. Det skulle till del också underlätta studenternas möjligheter att genomföra och klara omexaminationer.

Programmet har sedan starten 2007 haft i stort haft samma utbildningsdesign medan dess kurser har utvecklats i hög takt. Den stora förändringen 2015 med ett ökat inslag av kurser riktade mot SA har delvis ändrat balansen mellan ingående ämnen. Utbildningen vid FM skolor har dock i stort sett inte förändrats vilket motiverade en översyn av den så kallade VFU förlagda delen av OP. Vidare har ett Högre officersprogram (HOP) på avancerad nivå utvecklats med start 2018 som påverkar/kräver att vissa grundläggande kurser genomförs på OP. Till sammans motiverar detta en genomlysning av OP och utarbetande av en ny utbildningsplan inklusive kursplaner.

Vidare är OP en professionsutbildning för blivande militära chefer och inte en kandidatexamen i krigsvetenskap. Det kan därför diskuteras om programmet i dess nuvarande form i tillräckligt hög utsträckning omhändertar den bredd av ämnen som normalt utgör en professionsutbildning. Utbildningen skulle förmodligen tjäna på en tydligare utveckling i denna riktning. Att inkludera fler ämnen i programmet skulle kunna innebära en del utmanande ställningstaganden till exempel avseende bredd och djup. OP är en chefsutbildning och det kan därför i en översyn finnas anledning att värdera möjligheten att omfördela poäng mellan de i programmet ingående ämnena.

Av den diskussion som pågår kring professionens villkor och vem som styr utvecklingen av professionen skulle av allt att döma även avnämaren av produkten se positivt på en sådan utveckling även om den inte tydligt artikuleras med en röst till lärosätet.

Med avseende av att HOP har utvecklats och den i huvudsak bygger på en grundexamen från OP, även om det är möjligt för studenterna att ta andra vägar till HOP, kan det finnas anledning att i en översyn även analysera om progressionen är rimlig mellan grund- och avancerad nivå eller om det bör införas ytterligare ämnen i OP.

Antalet FM skolor som har ansvar för genomförandet av kurser inom OP behöver ses över. Vidare bör det i en översyn av utbildningsdesignen övervägas om FM skolor fortsatt ska ha något med genomförandet och kvalitetssäkring av kurser inom OP att göra. Lärosätets VFU-utredning utgör ett viktigt bidrag för hur utbildningen ännu tydligare kan struktureras mot en yrkesutbildning som håller god kvalitet såväl akademisk som professionsmässigt. Kurser med inslag av praktik vid

Datum
2018-04-19

den framtida arbetsgivare, vanligen använd av andra yrkesexamina med framgång, skulle seriöst kunna övervägas som alternativ i en ny utbildningsdesign. Kommer en översyn av programmet fram till att FM skolor även fortsatt ska ha ansvar för kurser inom programmet måste kraven på lärare vid FM skolor tydliggöras för FM. Lärosätet måste om detta ansvar ska kvarstå ställa krav på, och bidra med, en certifierande lärarutbildning för de FM lärare som ska verka inom OP.

I ett arbete med att överse utbildningen är det lämpligt att även överväga om de operatörsutbildningar som genomförs som VFU:er istället borde vara uppdragsutbildningar med egen studiegång. Detta arbete skulle kunna starta omedelbart eftersom en sådan utveckling inte är bunden av hur utbildningsdesignen är utformad.

Dagens utbildningsdesign ger inte studenterna vid OP möjligheter att välja kurser och endast begränsade möjligheter att studera utomlands inom programmet. Synen på vad en officersexamen ska eller kan omfatta måste läsas upp, idag har lärosätet ett allt för avgränsat sätt att se på denna fråga. Till detta bidrar förmodligen även FM syn och okunskap i frågan. Att införa valbara kurser skulle kunna övervägas för att ge studenterna vid OP möjligheter att i en högre grad få tillfälle att interagera med utländska studenter såväl inom utbildning vid campus Karlberg som vid genomförandet av kurser vid utländska militära lärosäten.

I programvärderingar har studenterna under flera år framförts önskemål om en tydligare separering av försvarsmaktstid och programtid. Ett eftersträvänt normalförfarande skulle vara att det antingen genomförs programtid eller försvarsmaktstid under en utbildningsvecka, inte mixat båda delar. Detta är ett område som skulle kunna diskuteras och införas utan att invänta mer omfattande utvecklingsåtgärder kopplat till utbildningsdesignen.

Det är ett förslag som skulle kunna innebära att mindre resurser behövde engageras för samordning av utbildningen. Dock måste nuvarande överenskommelse mellan FM/FHS K och FHS revideras för att en sådan förändring ska kunna komma till stånd.

De närmaste årens om- och tillbyggnad av campus Karlberg kommer innebära yttre påfrestningar och friktioner för studenterna och för utbildningen vid OP. Därför måste effekterna av en översyn och utveckling av programdesignen taktas så att den införs först när utbildningsbetingelserna vid Karlberg medger detta. Införandet av en utvecklad utbildningsdesign kommer med största sannolikhet innebära en stor påfrestning på organisationen.

3. Åtgärder för kvalitetsutveckling av Officersprogrammet.

Under hösten 2015 beslutades om en del åtgärder för att säkerställa att Officersprogrammet håller hög kvalitet. Dessa åtgärder skickades till UKÄ 2015-10-14

Datum
2018-04-19

(Ö141/2013). FoUN önskar en rapportering kring åtgärder och dess genomförande, återstående åtgärder samt vad arbetet inneburit för programmet i praktiken. Utgå från åtgärdernas struktur:

Uppläggning och innehåll

De åtgärder som vidtogs för att omhänderta brister avseende den ämnesmässiga fördjupningen, den vetenskapliga progressionen och växelverkan mellan teori och praktik kom att väsentligt ändra utbildningens uppläggning och innehåll, med nya utbildningsplaner och kursplaner som en direkt följd. Programmet upplevs ha utvecklats och mognat avsevärt som en högskoleutbildning.

Ämnesmässig fördjupning

Skapandet av olika utbildningsplaner medgav på ett bättre sätt än tidigare att de olika inriktningarna fick större möjligheter att, utifrån ämnenas respektive och skilda traditionella teoretiska och metodologiska bakgrunder, välja lämpligt förfaringsätt för att uppnå de sjuutton examensmålen.

Vetenskaplig progression

Efter UKÄ granskning tillkom ett stort antal nya kurser för att framförallt säkerställa studenternas förtrogenhet och förståelse för ett kritiskt och vetenskapligt förhållningssätt. Kursernas inbördes ordning skulle generera en succesiv utveckling i studenternas kunskaper och förmågor som är väsentliga för att på ett kritiskt och systematisk sätt kunna granska, bedöma och använda relevant information. Under rubriken Pedagogik ovan och punkten 4 nedan, som redovisar det examensmål som kopplar till den vetenskapliga progressionen, beskrivs detta ytterligare. Effekten av de nya kursernas införande på studenternas analytiska förmågor och tillskansande av ett kritiskt och vetenskapligt förhållningssätt kommer att visas sig i kommande programutvärdering.

Växelverkan mellan teori och praktik

Efter UKÄ granskning har ett utökat samarbete mellan krigsvetenskap och ledarskap initierats avseende utformningen av de tre taktiska tillämpningskurserna. Kopplingen mellan teori och praktik har i och med det stärkts och den litteratur som används bedöms hålla hög vetenskaplig nivå. De kurser som hittills genomförts har fallit väl ut och ledarskap är delvis integrerade i kurserna, men det finns fortsatt potential för utveckling.

I de utvärderingar som genomförts har framkommit att det finns fortsatt utvecklingspotential i synnes/tillämpningskurserna avseende militärteknikens integrering.

Datum
2018-04-19

De införda förändringarna har väsentligt bidragit till att påverka såväl kvaliteten i utbildningen som själva kärnan i det som utgör skillnaden mellan högskoleutbildning och annan utbildning. Hur utfallet blir kvarstår dock att analysera då den första utbildningsomgången på den nya utbildningsplanen tar examen sommaren 2018. Först efter att samtliga kurser och utvärderingar har genomförts och analyserats och Rapport OP för OP 15-18 är producerad kan ett resultat av det totala utfallet föreligga.

Lärarresurs, rekrytering och kompetensutveckling

Ansvar för lärarresurser, rekrytering och kompetensutveckling ligger på ämnen/institutionsnivå och programledningen har begärt in underlag från ämnena avseende dessa frågor. Nedanstående redovisning utgör det underlag som inkommit från ämnena i frågan och utifrån det kan konstateras att de åtgärder som togs fram för att bemöta lärarresurser, rekrytering och kompetensutveckling har nått olika långt inom olika ämnen samt att underlaget har stora brister.

Inom ämnet ledarskap har kompetensutveckling av befintlig personal skett. Militär kompetens och inomstatliga kurser har kompletterats med akademiska kurser vid FHS och andra lärosäten. En kandidatexamen är avlagd och en lärare har en termins studier kvar innan denne kan uppnå kandidatexamen. Rekrytering av ny personal sker enligt FHS och ISSL och riktlinjer, där disputerad personal prioriteras.

Vid ALM har en kartläggning av lärarkåren utifrån behov av kompetensutveckling genomförts. Dock har det visat sig svårt att genomföra detta, därför har C MVI tillsatt en särskild arbetsgrupp för att utarbeta en kompetensutvecklingsplan. Detta arbete redovisas feb 2018 för att därefter verkställas. Under tiden har olika former av central kompetensutveckling genomförts. Dels i form av Hped kurser men också riktad insats som exempelvis utbildning i att handleda självständiga arbeten av mer naturvetenskaplig och teknisk karaktär.

Hur rekryteringsbehovet ser ut idag vid de olika avdelningarna jämfört hur läget var när det inventerades i samband med UKÄ granskning har inte programledningen fått in uppgifter om från avdelningar/institutioner.

Vad avser lärarresurser på FM skolor där del av utbildningen bedrivs finns fortsatt utmaningar. Efter att FM intagit Organisation 2013 utgörs huvuddelen av lärarna vid FM skolor av specialistofficerare (OR) utan egen akademisk utbildning, vilket på sikt kommer att försvåra utvecklingen inom det vetenskapliga akademiska perspektivet. Skolorna har begränsad möjlighet att leva upp till kravet på lägst nivå OF 4/3 som kursansvarig, men har goda förutsättningar att omhänderta professionens perspektiv i utbildningen.

Styrning och kvalitetssäkring.

Datum
2018-04-19

För att ge det vetenskapligt-akademiska perspektivet ett större genomslag och skapa förutsättningar för en balans mellan de vetenskapliga och professionella perspektiven i såväl planering, genomförande som uppföljning av utbildningen har vidtagits följande åtgärder:

Till varje kurs arbetar kursansvarig i samarbete med examinator fram en kursbeskrivning av vilket framgår hur kursen ska genomföras. Samrådsförfarandet med en för professionen förtrogen person (OF4) och en akademiskt skolad person (disputerad), har inarbetats som en kvalitetssäkrande åtgärd.

De interna processerna för bemanning kan se olika ut mellan ämnena. Inom militärteknik till exempel sker tillsättning av kursansvariga och examinationer efter utarbetat förslag av studierektor. Personalansvarig chef och den vetenskaplige ledaren tecknar sedan samråd.

Styrningen av programmet är en komplicerad balansgång, särskilt avseende FM men även i övrigt. Programledning OP är en förutsättning för det stora samordningsbehov som nuvarande design kräver. De riktlinjer som rektor utfärdat, med bland annat programrådets befogenheter och sammansättning, fungerar tillfredsställande.

Programledningen OP har, som ytterligare en kvalitetssäkrande och utvecklingsfrämjande åtgärd och i enlighet med de åtgärder som rapporterats in till UKÄ, utökats kompetensmässigt genom tillsättandet av en ny tjänst med huvudsaklig uppgift att leda det systematiska kvalitetsarbetet. Förändringar har vidtagits i första hand avseende programvärderingarna. Det gäller såväl utformning av frågebatteri, insamlingsmetodik och process för återkoppling till studenterna.

Skillnader mellan programmets olika inriktningar

Programmet har idag tre inriktningar; Krigsvetenskaplig, Nautisk och Militärteknisk. Sedan UKÄ granskning genomfördes har den aviatiska profilen brutits loss och genomför delar av sin utbildning på FHS som en uppdragsutbildning med egen studiegång. Det visade sig svårt att ha kvar de rent operatörsinriktade delarna av den aviatiska utbildningen inom programmets ram. Samma argument gäller även andra utbildningar med stora inslag av operatörsutbildning såsom den i nautik och utbildningen till luftbevakare och stridsledare.

Gällande den nautiska utbildningen, som progressionsmässigt följer den krigsvetenskapliga inriktningen för den vetenskapliga ämnesfördjupningen under CFU, har upplägget under VFU fått anpassas för att underlätta utbildningen av den nautiska kompetensen. Trots det finns fortsatt behov av nautisk komplettering efter officersexamen för den här kategorin. Arbeta pågår med att försöka finna en utbildningsgång som är bättre anpassad för att uppfylla den nautiska officerens behov.

Datum
2018-04-19

Utbildningsdiskussioner har visat att en enhetlig officersutbildning inte är möjlig, eller ens eftersträvansvärd. Utbildningen av officerare skulle tjäna på att anpassas för att möta både de akademiska kraven och professionens krav och behov.

4. Hur säkerställer ni att studenterna uppnår nedanstående examensmål/utbildningsmål:

Färdighet och förmåga

För officersexamen ska studenten visa förmåga att kritiskt och systematiskt granska, bedöma och använda relevant information.

Vägen för att uppnå det uttalade examensmålet ser något olika ut beroende på om studenten går den krigsvetenskapliga eller militärtekniska inriktningen. Studenter på den nautiska inriktningen följer i det här avseendet den krigsvetenskapliga inriktningen.

Inom krigsvetenskap uppnås examensmålet genom en succesiv träning av i målet ingående delar och ingår i stort sätt i samtliga av programmets kurser. Metodkurser och uppsatskurser utgör det tydligaste bidraget, men även tillämpningskurserna på olika nivåer bidrar. Metodkurserna tillhandahåller verktyg för att kunna förstå vad kunskap är, hur kunskap genereras och hur den kan värderas på ett kritiskt och systematiskt sätt. Uppsatskurserna syftar bland annat till att studenterna lär sig att kritiskt och systematiskt kunna granska, bedöma och använda relevant information, för att vederhäftigt kunna svara på ställda forskningsfrågor. På fortsättningskursnivån är det mer en fråga om att träna, för att på påbyggnadskursen kunna visa på färdighet och förmåga. På tillämpningskurserna vävs den teoretiska kunskapen ihop med praktikens betydelse för professionen, där bedömanden och förmåga att använda relevant information vid lösande av problem är centralt.

Det utpekade målet nås inom militärteknisk inriktning genom att studenten inledningsvis studerar olika militärtekniska metoder. I metodundervisningen varvas teoribildningen med verksamhetsanknutna uppgifter som delvis innehåller laborativa jämförande moment. För att slutligt nå målen genomförs kurserna i projektarbete och SA. Studenterna uppmanas att välja aktuella militärtekniska frågeställningar som kan besvaras genom litteraturstudier och/eller genom praktiska prov och försök. I projektarbetet och SA ingår det naturligt att ställa upp en teoribildning som sen analyseras och granskas systematiskt. För de studenter som väljer att göra praktiska arbeten ingår även att visa hur väl teoribildningen kan kopplas till genomfört experiment eller försök.

5. Sammanfatta åtgärdsförslag utifrån denna självvärdering

Datum
2018-04-19

Utbildning

Genomföra översyn av programdesignen.

Överväga om VFU:er som är operatörsutbildningar inom nuvarande utbildningsupplägg är designat, istället borde vara uppdragsutbildning med egen studiegång.

Överse avtalet om genomförandet av OP med FM i strävan att på kort sikt separera programtid och försvarsmaktstid. På längre sikt behöver det som idag kalas FMT integreras i programmet för att undvika att studenterna slits mellan två myndigheter och därtill till fullo kunna koncentrera sig på programstudierna.

Kompetensutveckling

Tillse att den ambitiösa kompetensutbildning och plan för nyrekrytering av lärare som FHS redovisade i slutrapporten till UKÄ 2015 genomförs.

Föra diskussion med FM angående lärarkompetensen på FM skolor med fokus på vem som kan vara lärare på OP, men också att erbjuda stöd med lärarutbildning för de officerare som ska verka inom OP.

Kvalitetssäkring

Utveckla programledningens och institutionerna kvalitetssäkrande processer för att göra dem tydligare och transparenta för varandra. Analysera vidare om processerna ger efterfrågad information och svarar på frågor om utbildningens resultat.

